

Monument van onze generatie

Archiveren van sociale media

Sophie Ham ■

Wat zijn sociale media? Facebook, Instagram, Twitter, maar hoort WhatsApp daar ook bij? Moeten of willen we ze archiveren? En welke tools zijn daarvoor het meest geschikt? Tegen welke juridische en ethische vraagstukken lopen we aan? Nederlandse erfgoedinstellingen werken samen om richtlijnen te ontwikkelen voor het archiveren van sociale media.

a

Op zondagmiddag 6 oktober kondigt Pauline Krikke, burgemeester van Den Haag, haar aftreden aan. En dat is heel bijzonder. Niet zozeer dát ze opstapt, dat doen bestuurders helaas vaker, maar hóe en vooral wáár ze dit nieuws brengt, is wel een primeur. Normaliter treedt een burgemeester af ten overstaan van de gemeenteraad of in een persconferentie, maar Pauline Krikke kiest ervoor een video met afscheidsboodschap te plaatsen op haar Instagramkanaal.

Er is veel geschreven en gezegd over haar boodschap. Was het wel netjes naar de gemeenteraadsleden toe om het nieuws zo te brengen? Of was het juist slim om op deze manier regie en waardigheid te behouden? Maar deze vragen zijn voor digitale bibliothecarissen en archivarissen niet zo heel relevant. De hele gebeurtenis roept maar één prangende vraag op: hoe gaan we deze Instagramvideo duurzaam opslaan?

Monument van onze generatie

Vijftien jaar geleden bij de start van Hyves in Nederland herkennen erfgoedinstellingen niet direct wat het belang was van deze nieuwe 'sociale' platformen waar mensen zelf, zonder enige vorm van redactie, filtering of selectie hun verhalen, meningen en gevoelens publiceerden. Dat is nu wel anders. Meer dan ooit realiseren we ons dat het web 'het monument van onze generatie'¹ is. En sociale media zijn een onlosmakelijk onderdeel van dat web. Veel maatschappelijke discussies starten op platformen als Twitter. Het debat wordt dáár vaak het hevigst gevoerd, of het nu gaat over het klimaat, vaccineren, het stikstofbesluit of het lerarentekort. Voor journalisten en (sociale) wetenschappers zijn deze bronnen nu al van groot belang, maar het is noodzakelijk ze ook te bewaren voor toekomstige onderzoekers en burgers.

Sterker nog, het is voor archieven soms zelfs verplicht hun eigen socialemedia-uitingen duurzaam op te slaan.² Maar waar we met webarchivering al enorme stappen hebben gezet, gezamenlijke collecties aan het opbouwen zijn en tools hebben ontwikkeld, staan we met de archivering van sociale media nog aan het begin.

Veel en vluchtig

Het archiveren van sociale media is complex. Alle problemen die spelen bij webarchivering kom je ook tegen bij het archiveren van sociale media, maar dan in heviger mate. Er zijn veel websites, ruim 5,8 miljoen alleen al in het Nederlandse domein, en ze zijn vluchtig en veranderlijk. Maar de vergelijking met de dynamiek van socialemediakanalen is nauwelijks te maken. Miljoenen Nederlanders zijn dagelijks actief op 'social' en posten, liken en verwijderen 'posts' aan de lopende band. Aan het begin van dit decennium groeide het wereldwijde Twitter-archief met meer dan 400 miljoen tweets per maand. De Library of Congress probeerde deze sinds 2013 te archiveren, maar moest haar beleid aanpassen en stapte over op een selectieve benadering in december 2017: de hoeveelheid en diversiteit van het materiaal – steeds meer foto's en video's – was te groot.³ En dan hebben we het nog niet gehad over copyright, privacy en de restricties van platformeigenaren als Facebook.

Project NDE

Het archiveren van sociale media is dus nogal een uitdaging. Eén die zich er bij uitstek voor leent om gezamenlijk op te pakken. Om die samenwerking op gang te brengen, is afgelopen april vanuit het Netwerk Digitaal Erfgoed het project Social Media Archivering gestart. Het uiteindelijke doel is dat heel Nederland

	2018	2019	+/- (#)	+/- (%)
	8,3 miljoen	9,1 miljoen	+ 760.000	+ 9%
	7,6 miljoen	6,8 miljoen	- 720.000	- 10%
	2,2 miljoen	2,4 miljoen	+ 250.000	+ 11%
	2,1 miljoen	2,7 miljoen	+ 550.000	+ 26%
	1,3 miljoen	1,3 miljoen	- 25.000	- 2%
	1.014.000	908.000	- 106.000	- 10%
	587.000	734.000	+ 147.000	+ 25%
	513.000	611.000	+ 98.000	+ 19%
	137.000	115.000	- 22.000	- 16%
	106.000	91.000	- 15.000	- 14%
	68.000	77.000	+ 9.000	+ 14%

Dagelijks gebruik van sociale media in Nederland in 2019. (Bron: Newcom Research&Consultancy, CC-BY ND)

zich bewust is van de noodzaak van archivering van sociale media. En dat alle erfgoedinstellingen deze enorme taak samen 'gecoördineerd' willen oppakken, we geen dingen dubbel doen en er niet per ongeluk lacunes ontstaan. Omdat het project maar tot eind 2020 loopt, hebben we de ambitie teruggebracht naar een aantal concrete, haalbare tussenresultaten.

Definitie

Om te beginnen zal er binnen het project een uitspraak gedaan worden over de definitie van sociale media. Of ten minste, we zullen kenmerken van uitingen van sociale media in kaart brengen en criteria aanreiken op basis waarvan bibliotheken, musea en archieven kunnen bepalen in hoeverre bepaalde socialemediaposts of -kanalen wel of niet binnen hun archiveringsprincipes of selectiebeleid passen. Zo hangt je definitie mogelijk ook af van je doel: wil je een netwerkanalyse kunnen maken en ben je dus geïnteresseerd in patronen, dan zijn andere elementen van belang dan voor archivering vanuit kunsthistorisch perspectief.

Inventarisaties

Binnen het project zal ook in kaart worden gebracht welke socialemedia-archieven al aangelegd zijn, door welke erfgoedinstellingen en overheden. Daarnaast komt er een overzicht van tools die gebruikt kunnen worden voor het archiveren van sociale media en aanbieders van socialemedia-archivering als dienst. Welke tool is het handigst voor het archiveren van welk platform? En welke beperkingen zijn er? Ook gaan we onderzoeken in hoeverre we deze inventarisaties van socialemedia-archieven kunnen delen en openbaar kunnen maken, bij voorkeur door een koppeling te maken met het Nationaal Register Webarchieven.

Voorbeeldprojecten

Het meest interessante deel van het project zijn de *use cases*. Er zal een aantal concrete voorbeeldprojecten worden uitgevoerd die allemaal bijdragen aan het verzamelen van *best practices*. Hier gaan we dus echte concrete praktijkervaring opdoen met het archiveren van sociale media en leren wat wel en niet werkt.

Vanaf oktober 2017 ging de MeToo-beweging viral met de gelijknamige hashtag. (Bron: Pixabay)

En het mooie is, de *use cases* worden allemaal door verschillende instellingen uitgevoerd en hebben allemaal een net iets andere invalshoek. Het ene project onderzoekt vooral hoe je de selectie het best kan afbakenen, in het andere worden tools vergeleken en in weer een andere *use case* staan de juridische en ethische aspecten centraal. Twee voorbeelden:

1. Atria en #MeToo

Atria, kennisinstituut voor emancipatie en vrouwengeschiedenis, wil in samenwerking met de internationale online community het Nederlandse deel van de socialemediaberichten met hashtag MeToo veiligstellen en duurzaam opslaan. Centrale vragen zijn: hoe kun je sociale media archiveren binnen een internationaal netwerk? En hoe kan een kleine instelling een digitaal duurzaam archief opbouwen?

2. Het Stadsarchief Amsterdam: juridische en ethische aspecten

Het Stadsarchief Amsterdam heeft afgelopen jaren verschillende socialemedia-archieven binnengekregen van archiefvormers, bijvoorbeeld over de Maagdenhuisbezetting van 2015, en ook zelf socialemedia-archieven aangelegd vanuit de context van een gebeurtenis (hotspot) zoals het overlijden van burgemeester Eberhard van der Laan. Op basis van die concrete archieven wil het Stadsarchief onderzoeken met welke juridische en ethische aspecten het te maken krijgt als het deze archieven beschikbaar wil stellen voor het publiek.

Daarnaast zal het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis een vergelijkend onderzoek doen naar tools, zal het Regionaal Archief Nijmegen socialemediaposts over een lokaal issue archiveren en zullen de KB en Beeld en Geluid het perspectief van de onderzoeker beter in kaart brengen (en aanhaken bij de ontwikkelingen op dit terrein binnen CLARIAH). Ook is er nog een *use case* rond *community archiving* in de maak.

Besluit

Ondertussen kunnen politicologen en Hagenaars/Hagenezen rustig slapen. Met het Haags Gemeentearchief zijn we inmiddels gezamenlijk aan het werk om de Instagramvideo van Pauline Krikke te archiveren. Voor meer informatie over het project, zie de website van het NDE (www.netwerkdigitaal erfgoed.nl) of neem contact op met Sophie Ham (Sophie.Ham@KB.nl) ■

Noten

1. Ilja Leonard Pfeijffer, *Grand Hotel Europa* (Amsterdam: Arbeiderspers 2018), pp.496-497.
2. <https://www.inspectie-oe.nl/actueel/nieuws/2019/08/01/berichten-apps-en-de-archiefwet>
3. <https://eu.usatoday.com/story/news/politics/onpolitics/2017/12/27/library-congress-no-longer-archive-every-tweet/983606001/>

Sophie Ham ■ werkzaam bij de KB en projectleider van het project Social Media Archivering.